Puncte de sprijin în instruirea diferenţiată a elevilor din ciclul primar

I.Perspective teoretice generale
I.1 Definirea conceptelor
I.2 Caracteristicile unei clase diferențiate
II. Căi simple de diferențiere și individualizare a instruirii într-o clasă diferenţiată
II.1. Cât de importantă este o bună cunoaștere a elevilor?
II.2.Căi de acțiune pentru a diferenția instruirea la clasă
III.Concluzii

I.Perspective teoretice generale

I.1 Definirea conceptelor

Diferențierea şi individualizarea instruirii constituie o problemă pedagogică veche, dar mereu actuală, deoarece oamenii se deosebesc unii de alţii nu doar în ceea ce priveşte felul lor de a gândi şi a fi, ci şi prin capacitatea şi ritmul de învăţare, prin atitudinea faţă de aceasta (I. Jinga, 2005, p. 146)

Diversitatea umană a pus în faţa pedagogiei şi a psihologiei educației problema complexă a diferenţierii şi individualizării instruirii, ca premisă indispensabilă pentru asigurarea reuşitei fiecărui elev şi realizarea unor performanţe cât mai apropiate de potenţialul său intelectual maxim.

În literatura pedagogică se folosesc termenii de „diversificare", „individualizare", "diferenţiere pedagogică", "diferențiere în învăţare", "pedagogia diferenţei", pentru a descrie realitatea complexă a adaptării contextului şi tuturor intervenţiilor din spaţiul educaţional la particularităţile şi nevoile elevilor, din perspectiva atât a organizării structurale a sistemului de învăţământ pe grade, tipuri şi profiluri, cât şi a conţinutului învăţământului şi a metodelor de predare-învăţare-evaluare utilizate.

Pedagogia diferenţiată este „o pedagogie individualizată care recunoaşte elevul ca persoană având reprezentările sale proprii despre situaţia de formare; o pedagogie variată care propune un evantai de demersuri, opunându-se astfel mitului identitar al uniformităţii, al falsei democraţii, conform cărora toţi trebuie să muncească în acelaşi ritm, în aceeaşi durată şi urmând aceleaşi itinerarii." (H. Przesmycki, 1991, p. 10)

Instruirea diferenţiată constă în desfăşurarea procesului de predare-învăţare-evaluare pe baza unor strategii didactice adaptate la posibilităţile diferite ale elevilor, la capacităţile lor de înţelegere şi de lucru proprii unor grupuri de elevi sau chiar fiecărui elev în parte. (I.T. Radu, 1981)

Educaţia diferenţiată şi personalizată presupune o abordare completă, din perspectiva curriculum-ului în sens larg, cu toate componentele şi interacţiunile dintre acestea. (C. Creţu, 1998, p. 64).

În ceea ce priveşte conceptul de **individualizare** a predării, acesta reprezintă modalitatea cea mai aprofundată a predării diferenţiate, în sensul tratării elevilor nu pe clase şi nici măcar pe grupe, ci pe fiecare individ în parte.

Instruirea diferențiată este modul în care un profesor anticipează și răspunde la o varietate de cerințe ale elevilor în sala de clasă.

O instruire diferențiată presupune predarea într-o clasă diferențiată.

I.2 Caracteristicile clasei diferentiate

„Să îi ajutăm pe profesori să dezvolte o înţelegere a responsabilităţii profesionale pe care o au pentru a angaja fiecare elev într-un proces de învăţare cu semnificaţie personală este motorul mişcării pentru clasa diferenţiată." (Charlotte Danielson)**.**

Clasa diferenţiată ar trebui să semene cu un magazin cu autoservire unde produsele de strictă necesitate sunt la îndemâna fiecăruia. Fiecare copil se serveşte în funcţie de nevoile sale imediate sau viitoare, de preferinţe şi dorinţe. Profesorul pune la dispoziție lucruri practice dar și moduri de

întrebuinţare. Profesorii din sălile de clasă diferențiate folosesc profilurile de învățare ale elevilor sau modalitățile preferate de învățare pentru a prezenta şi evalua curriculum-ul prin activități concepute pentru a satisface nevoile, interesele şi preferințele individuale ale elevilor. Ei sunt foarte motivați să învețe, să exploreze şi să descopere conținuturi academice prezentate într-o manieră captivă de interesele lor personale. Invaţă cum să comunice şi să se comporte într-o manieră potrivită vârstei şi nivelului de clasă. De asemenea, îşi absorb reciproc stilurile şi preferințele de învățare, obținând o înțelegere a atributelor unice ale colegilor de clasă. Sentimentul de grup este acela al unei comunități în care elevii se bazează pe colegii de clasă pentru a-şi îndeplini sarcinile de muncă. Elevii devin conducători, iar profesorii sunt transformați în facilitatori care prezintă în mod intenționat materiale într-un mod care, în mod natural, îi angajează pe elevi să efectueze la niveluri mai înalte din punct de vedere academic şi social.

Principii cheie ale clasei diferențiate:

- profesorul ştie clar ce este maxim relevant şi important din materia pe care o predă;
- profesorul înţelege, apreciază diferenţele dintre elevi;
- evaluarea şi învăţarea sunt inseparabile;
- profesorul adaptează conţinutul, procesul şi produsul în funcţie de disponibilitatea, interesele şi profilul de învăţare ale elevului;
- toţi elevii participă la învăţare;
- elevii şi profesorii sunt colaboratori în învăţare;
- scopurile clasei diferenţiate sunt dezvoltarea maximă şi succesul individual;
- accentul este pus pe conexiunile dintre informaţii, pe receptivitatea faţă de conceptele noi, subliniindu-se necesitatea învăţării permanente;
- flexibilitatea este caracteristica marcantă a clasei diferențiate. (Curs de formare regională - Materiale didactice pentru învăţarea centrată pe elev, 2001)

II.Căi simple de diferențiere şi individualizare a instruirii într-o clasă diferenţiată

În rândurile care urmează voi prezenta câteva căi prin care diferențiez, individualizez instruirea la clasa pe care o coordonez, clasa a IV a B, cu care am avut succes ca profesor şi cu care am vazut că şi alti profesori au avut succes în clasele lor. Am făcut mai multă cercetare pe această temă decât făcusem vreodată înainte şi am găsit nişte resurse uimitoare. Acest articol este de fapt despre acțiune, despre ceea ce am experimentat la clasa mea . Voi face cunoscute câteva căi simple pentru a diferenția instruirea la clasă, căi care pot fi aplicate la orice nivel de clasă din ciclul primar.

II.1. Cât de importantă este o bună cunoaştere a elevilor?

Primul lucru foarte important pe care l-am făcut înainte de a porni la drum, a fost cunoaşterea reală a individualităţii elevilor cu care lucrez, fapt care a condus la o individualizare a acţiunilor pedagogice, la o tratare diferenţiată a elevilor în funcţie de posibilităţile şi înclinaţiile lor.

Rolul meu, ca dascăl, este de a depista potenţialul elevilor, prin identificarea punctelor tari şi a celor slabe, de stabilire a direcţiilor de autoperfecţionare a lor, de conservare şi dezvoltare a potenţialului nativ al fiecărui elev.

Scopul este să învăt elevii cum să înveţe, cum să relaţioneze între ei, pregătindu- i pentru o lume din ce în ce mai complexă.

Cunoscându-mi mai bine elevii, am putut veni realmente în sprijinul lor, în procesul învăţării. Înțelegerea individualității fiecărui elev sprijină atât etapa de proiectare, cât şi pe cea de realizare efectivă a demersului didactic. Informațiile individuale corecte şi reale imi asigură libertatea de a adapta soluţii personalizate cu ajutorul cărora elevii pot obţine rezultate şcolare mai bune.

II.2.Căi de acțiune pentru a diferenția instruirea la clasă

Fiecare clasă de 20 de elevi are 20 de combinații diferite de personalitate, interese, stiluri de învățare și cunoștințe. Voi diferenția instruirea prin modificarea conținutului (ceea ce se învață), procesului (modul în care se predă) și a produsului (modul în care elevii își demonstrează învățarea).

Cum se poate realiza diferențierea conținutului?

Există patru aspecte ale clasei diferențiate pe care profesorii se pot concentra pentru a diferenția instrucțiunile: conținutul, procesul, produsul și mediul de învățare. Conținutul se referă la informațiile oferite elevilor sau la materialul pe care ar trebui să îl învețe. Deși conținutul și faptele de bază rămân aceleași, eu pot prezenta conținutul într-o varietate de moduri pentru a ajunge la cei mai mulți elevi. De exemplu, pot folosi manualele, alte carti, ilustratii, demonstrații și videoclipuri pentru a preda aceleași informații, fiecare dintre acestea putând să se adreseze elevilor în funcție de stilurile de învățare.

Pentru a preda conţinutul în mod diferenţiat trebuie să ştim fiecare elev cât are de învăţat din fiecare unitate de conţinut și cât poate. Este obligatorie testarea elevilor la începutul predării oricărei teme noi.

Altă strategie de diferenţiere a conţinuturilor este de a facilita învăţarea unei teme în mod integrat, pluridisciplinar, astfel încât grupuri de elevi cu interese, abilităţi şi cunoştinţe diferite să poată să aprofundeze tema respectivă din perspective diferite.

Un alt mod de a lucra diferenţiat cu conţinuturile este de a alege puncte diferite de intrare pe text. Accesarea unei teme noi este mai uşoară în momentul în care fiecare elev poate interveni în mod activ cu ceea ce ştie despre tema respectivă .

Cum se poate realiza diferențierea procesului?

Următorul aspect al clasei pe care profesorii îl poate diferenția este procesul, adică atunci când elevii lucrează la informațiile pe care le-a oferit cadrele didactice. Un exemplu de proces este atunci când elevii fac teme sau activități în clasă.

Eu pot atribui mai multe proiecte care sunt foarte diferite unul de celălalt, pentru a face apel la diferite niveluri de cunoaștere și stiluri de învățare. De exemplu, pot crea grupe în sala de clasă, iar fiecare are o activitate diferită. Elevii ar putea fie să aleagă grupa la care să lucreze, fie profesorul să le solicite să meargă la fiecare prin rotație.

În timpul procesului de desfăşurare al activităţilor se poate aprofunda înţelegerea subiectului prin investigarea acestuia și din perspective multiple.

Diferenţierea procesului înseamnă diversificarea metodelor şi tehnicilor de instruire pentru a oferi elevilor o mai mare bogăţie de oportunităţi de explorare a conceptelor. Tipurile de interacţiuni se diversifică după nevoile, interesele sau profilurile de inteligenţă ale elevilor.

Cum se poate realiza evaluarea procesului, nu produsului?

Imi place foarte mult să experimentez învațarea bazată pe proiecte, pe probleme și învățarea orientată spre cercetare. Aici există riscul apariției unor probleme, dacă nu știm clar ce urmărim și cum vom face acest lucru.

Chris Lehmann (Director la Science Leadership Academy) are o vorba renumită: "Daăa dai ca insarcinare un proiect și primesti 30 de lucruri la fel, ăsta nu e proiect, este o rețetă."

Atunci când dăm ca sarcină realizarea unui proiect, avem tendința să enumerăm cu exactitate pași și rubrici despre cum va fi notat. Deseori noi aratăm exemple ale unor proiecte anterioare care au obținut calificative mari.

Urmând acești pași, elevul va fi pus în situația de a avea un proiect asemanator cu al oricui altcuiva.

Una din modalitățile prin care am reușit o diferențiere/individualizare a învățării a fost atunci cand elevii și-au creat propriul proiect (și produs) și și-au documentat procesul (cu susținerea mea, dat fiind particularitățile de vârsta și experiență). Dar eu nu am notat produsul final, ci am notat elevii pe baza procesului (descris de ei, prin care au obținut produsul, n.n.).

Ideea de bază a diferențierii aici este să permiți elevilor să aleagă ceea ce vor lucra și crea, în timp ce tu îi susții, îi ajuți să aleagă, notezi procesul în locul produsului final.

Asfel, elevii pot demonstra şi dezvolta ceea ce ştiu, înţeleg şi pot să facă, îşi pot exprima abilităţile cognitive multiple.

III. Concluzii

Tratarea diferențiată este un mod de abordare educațională, care vizează contribuția fiecarui copil adusă la situația predării și invățării. Copiii contribuie la activitate cu propriile lor experiențe, atitudini, calități, abilități, personalitate etc. De aceea, pentru a realiza o activitate eficientă, dascălul este bine să fie receptiv la aceste diferențe.

În timpul activității diferentiațe este de preferat să se folosească metode și procedee care antrenează capacitățile intelectuale ale elevilor, care trezesc și mențin interesul fața de invățătură, stimulează atitudinea creatoare, solicită un efort acțional propriu, asigură o invațare activă și formativă.

Diferențierea activității presupune imbinarea și alternarea activității frontale cu activitatea individuală și pe grupe de elevi. Diferențierea activității se realizează în toate momentele lecției, precum și în distribuirea temelor pentru acasă.

Tratarea diferențiată are loc atunci când cadrul didactic şi copilul se influențează reciproc, între ei stabilindu-se o relație de comunicare bazată pe încredere și sinceritate.

Referinte bibliografice

1.Albu, Gabriel – ***Introducere intr-o pedagogie a libertatii***, Editura Polirom, Iasi, 1998

2.Albu, Gabriel – ***In cautarea educatiei autentice***, Editura Polirom, Iasi, 2000

3.Creţu, C. (1998), *Curriculum diferenţiat şi personalizat*, Editura Polirom, Iaşi.

4.Cristea. S. (1998), *Dicţionar de termeni pedagogici*, E.D.P., . Bucureşti.

5.(2001), Instruire diferenţiată, Aplicaţii ale teoriei inteligenţelor multiple, Ghid pentru formatori şi cadre didactice, MEC, Seria calitate în formare, Bucureşti.

6.Iovin, Ileana – ***Tratarea diferentiata a elevilor la ciclul primar***, in "Invatamantul primar", Nr. 4, Editura Discipol, 1996

7.Jinga, I., *Educația și viața cotidiană*, E.D.P., București, 2005.

8.Negrut, Ion – ***Un model de diferentiere si motivare a instruirii in vederea invatarii complete in clasa si determinarea eficacitatii generale a instruirii***, in Revista de pedagogie Nr.4, Bucuresti, 1985

9.Przesmycki, H., *Pédagogie différenciée*, Hachette, Paris, 2011;

10.Radu,I.T., *Învăţământul diferenţiat. Concepţii şi strategii*, E.D.P,Bucureşti, 1978;

11.http://www.academia.edu/7359157/%C3%8Env%C4%83%C5%A3area_centrat%C4%83_pe_elev_Ghid_pentru_profesori_%C5%9Fi_formatori